

Favqulodda vaziyatlarda moddiy-texnik ta'minot tizimi: muammolar, tahlil va takomillashtirish yo'llari

Mansur Ravshanxodjayevich Mirzaxodjayev
Toshkent viloyati Favqulodda vaziyatlar boshqarmasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada favqulodda vaziyatlarda moddiy-texnik ta'minotning o'rni, zamonaviy logistika tizimlari asosida bu sohani rivojlantirish istiqbollari, mavjud muammolar va ularning bartaraf etish yo'llari tahlil etiladi. Shuningdek, xalqaro tajribalar asosida milliy tizimni takomillashtirish bo'yicha takliflar ishlab chiqiladi.

Kalit so'zlar: favqulodda vaziyat, moddiy-texnik ta'minot, logistika, zaxira, infratuzilma, xavfsizlik, boshqaruv

The system of material and technical support in emergencies: problems, analysis and ways of improvement

Mansur Ravshankhodzhayev Mirzakhodzhayev
Tashkent regional Department of Emergency Situations

Abstract: This article analyzes the role of material and technical support in emergencies, the prospects for the development of this area based on modern logistics systems, existing problems and ways to overcome them. Also, proposals are developed to improve the national system based on international experience.

Keywords: emergency, material and technical support, logistics, reserve, infrastructure, security, management

KIRISH

Insoniyat taraqqiyoti davomida tabiiy va texnogen ofatlar, epidemiya, urush, ekologik falokatlar kabi favqulodda vaziyatlar inson hayoti va faoliyatiga jiddiy tahdid solgan. XXI asrda bu xavf-xatarlar yanada murakkablashib, ularni boshqarish, oqibatlarini yumshatish va ularning oldini olish bo'yicha kompleks yondashuvlarni talab etmoqda.

Favqulodda vaziyatlarda aholining xavfsizligini ta'minlashda tezkor, samarali va uzluksiz moddiy-texnik ta'minot tizimi hal qiluvchi ahamiyatga ega. Shu bois, har bir davlat o'z milliy xavfsizlik strategiyasida bu sohaga alohida e'tibor qaratishi lozim.

**FAVQULODDA VAZIYATLAR VA ULARDA MODDIY-TEXNIK
TA'MINOTNING AHAMIYATI**

Favqulodda vaziyatlar tushunchasi va tasnifi

Favqulodda vaziyat - bu muayyan hududda odamlar qurbon bo'lishiga, odamlarning sog'lig'iga yoki atrof tabiiy muhitga zarar yetishiga, jiddiy moddiy talafotlarga hamda odamlarning hayot faoliyati sharoitlari buzilishiga olib kelishi mumkin bo'lgan yoki olib kelgan avariya, halokat, xavfli tabiiy hodisa, tabiiy ofat yoxud boshqa ofat natijasida, karantinli va inson uchun xavfli bo'lgan boshqa yuqumli kasalliklar tarqalishi natijasida yuzaga kelgan vaziyatlardir.

Favqulodda vaziyatlar turlari:

Tabiiy favqulodda vaziyatlar:

- Geologik xavfli hodisalar: zilzilalar, yer ko'chishlari, tog' o'pirilishlari va boshqa xavfli geologik hodisalar.

- Gidrometeorologik xavfli hodisalar:

Suv toshqinlari, suv to'planishi va sellar, qor ko'chkilari, kuchli shamollar (dovullar), jala va boshqa xavfli gidrometeorologik hodisalar.

- Favqulodda epidemiologik, epizootik va epifitotik vaziyatlar:

O'lat, vabo, sarg'ayma isitma kabi siyrak uchraydigan kasalliklarni keltirib chiqargan alohida xavfli infeksiyalar;

Odamlarda uchraydigan yuqumli kasalliklar rikketsiyalar - epidemik toshmalityerlama, Bril kasalligi, Ku-isitma;

Zoonoz infeksiyalar - Sibir yarasi, quturish;

Vvirusli infeksiyalar - SPID;

Epidemiya - alohida xavfli infeksiyalarga tegishli bo'lmagan, yuqish manbai bitta yoki yuqish omili bir xil bo'lgan odamlarning guruh bo'lib yuqumli kasallanishi, bir aholi punktida - 50 kishi va undan ortiq;

Aaniqlanmagan etiologiya bilan guruh bo'lib kasallanish - 20 kishi va undan ortiq;

Tashhisi aniqlanmagan bezgak kasalligi - 15 kishi va undan ortiq;

O'lim yoki kasallanish darajasi o'rtacha statistik darajadan 3 baravar va undan ortiq bo'lgan vaziyat;

Zaharli moddalar bilan zaharlanish - jabrlanganlar soni - 10 kishi, vafot etganlar soni - 2 kishi va undan ortiq;

Oziq-ovqatdan ommaviy zaharlanish - jabrlanganlar soni - 10 kishi, vafot etganlar soni - 2 kishi va undan ortiq;

Epizootiya - hayvonlarning ommaviy kasallanishi yoki nobud bo'lishi;

Epifitotiya - o'simliklarning ommaviy nobud bo'lishi.

Texnogen favqulodda vaziyatlar:

- Transport avariylari va halokatlari:

aviahalokatlar;

temiryo'l transportidagi halokatlar va avariya (ag'darilishlar);

avtomobil transportining halokati va avariylari, shu jumladan, yo'l-transport hodisalari;

metropoliten bekatlaridagi va tunellaridagi halokatlar, avariylar, yong'inlar; magistral quvurlardagi avariylar.

- Kimyoviy xavfli ob'ektlardagi avariylar:

- Yong'in-portlash xavfi mavjud bo'lgan ob'ektlardagi avariylar:

avariylar, yong'inlar va portlashlar;

ko'mir shaxtalaridagi va kon-ruda sanoatidagi gaz va chang portlashi bilan bog'liq avariylar, yong'inlar va jinslar qo'porilishi.

- Energetika va kommunal tizimlardagi avariylar:

GES, GRES, TESlardagi, tuman issiqlik markazlaridagi, elektr tarmoqlaridagi, bug'qozon qurilmalaridagi, kompressor va gaz taqsimlash shoxobchalaridagi va boshqa enyergiya ta'minoti obyektlaridagi avariylar va yong'inlar;

gaz quvurlaridagi, suv chiqarish inshootlaridagi, suv quvurlaridagi, kanalizatsiya va boshqa kommunal ob'ektlardagi avariylar;

gaz tozalash qurilmalaridagi, biologik va boshqa tozalash inshootlaridagi avariylar.

- Binolari konstruksiyalarining to'satdan buzilishi, yong'inlar, gaz portlashi va boshqa hodisalar.

- Radioaktiv va boshqa xavfli hamda ekologik jihatdan zararli moddalardan foydalanish yoki ularni saqlash bilan bog'liq avariylar:

texnologik jarayonda radioaktiv moddalardan foydalanadigan ob'ektlardagi avariylar; radioaktiv matyeriallarni tashish vaqtidagi avariylar;

Radioizotop buyumlarning yo'qotilishi;

biologik vositalarning atrof-muhitga chiqib ketishi yoki yo'qotilishi bilan bog'liq vaziyatlar.

- Gidrotexnik halokatlar va avariylar:

halokatli suv bosishlari.

• Ijtimoiy favqulodda vaziyatlar: urush, terrorchilik harakatlari, ommaviy noroziliklar.

Favqulodda vaziyatlarda davlat boshqaruvi va javobgar tuzilmalar

Favqulodda vaziyatlarga qarshi kurashish va ularning oqibatlarini bartaraf etish bo'yicha davlat siyosatini amalga oshirishda quyidagi tuzilmalar ishtirok etadi:

• Favqulodda vaziyatlar vazirligi (FVV) - asosiy muvofiqlashtiruvchi organ;

• Ichki ishlar, mudofaa va sog'liqni saqlash tizimlari - qutqaruv va tibbiy yordamni amalga oshiradi;

• Mahalliy hokimiyat organlari - joylardagi aholini xavfsiz evakuatsiya qilish, resurslar bilan ta'minlash;

- Davlat zaxira agentliklari va logistika xizmatlari - moddiy-texnik ta'minot uchun mas'ul.

Moddiy-texnik ta'minot tushunchasi

Moddiy-texnik ta'minot - bu favqulodda vaziyatlarda aholiga yordam ko'rsatish, qutqaruv va tiklash ishlarini olib borish uchun zarur bo'lgan barcha moddiy resurslar, texnika vositalari, aloqa tizimlari va infratuzilma bilan ta'minlash tizimidir.

Bunga quyidagilar kiradi:

- Yoqilg'i va energiya resurslari
- Transport vositalari va aloqa texnikasi
- Maxsus qutqaruv texnikasi
- Dori-darmon, tibbiy vositalar
- Oziq-ovqat, toza ichimlik suvi
- Muqobil yashash joylari (palatkalar, konteynerlar va boshqalar)

Favqulodda vaziyatlarda moddiy-texnik ta'minotning ahamiyati

Favqulodda holat sodir bo'lganda birinchi navbatda tezkor yordam ko'rsatish va aholi xavfsizligini ta'minlash talab etiladi. Bu jarayonda moddiy-texnik ta'minot muhim rol o'ynaydi.

Moddiy-texnik ta'minotning asosiy funksiyalari:

- Qutqaruvchilarning harakatini ta'minlash;
- Aholining asosiy ehtiyojlarini qondirish (ovqat, suv, dori);
- Infratuzilmani tiklash uchun zarur vositalarni yetkazish;
- Aloqa va axborot almashinuvi vositalarini ta'minlash;
- Tibbiy va sanitariya yordamlarini tashkil etish.

Masalan: 2020-yil COVID-19 pandemiyasi davrida tibbiy niqoblar, kislorod ballonlari, dori vositalari va tez yordam transportlari taqchilligi ko'plab mamlakatlarda moddiy-texnik ta'minot tizimining zaifligini ko'rsatdi.

Muammolar va taklif etilayotgan yechimlar

Muammolar:

- Hududlar bo'yicha zaxiralarning notekis taqsimoti;
- Transport-logistika infratuzilmasining yetarli darajada rivojlanmaganligi;
- Texnik jihozlarning eskirganligi;
- Favqulodda vaziyatlarga tayyorlik bo'yicha mashg'ulotlarning sustligi.

Yechimlar:

- Hududiy logistika markazlarini tashkil etish;
- Davlat va xususiy sektor hamkorligini kuchaytirish;
- Zaxiralarni raqamli monitoring qilish tizimini joriy etish;
- Har yili rejalashtirilgan mashg'ulotlar va treninglar o'tkazish;
- Xalqaro tajribadan foydalanish, jumladan FEMA (AQSH), OCHA (BMT)

tajribalarini o'rganish.

O'ZBEKISTONDA MODDIY-TEXNIK TA'MINOT TIZIMINING HOLATI

Me'yoriy-huquqiy baza. O'zbekiston Respublikasida favqulodda vaziyatlar bo'yicha asosiy me'yoriy hujjatlar quyidagilar:

- O'zbekiston respublikasining qonuni "aholini va hududlarni tabiiy hamda texnogen xususiyatli favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish to'g'risida";
- O'zbekiston respublikasi vazirlar mahkamasining 455-sonli qarori "Texnogen, tabiiy va ekologik tushdagi favqulodda vaziyatlarning tasnifi to'g'risida".

Amaldagi tizim va muammolar. Hozirgi holatda mavjud muammolar quyidagicha:

- Texnik vositalarning eskirganligi;
- Transport va logistika infratuzilmasining yetarli emasligi;
- Zaxira tizimining notekis tashkil etilishi;
- Xavfsizlik protokollarining to'liq ishlamasligi;
- Ko'p holatlarda idoralararo muvofiqlashtirish yetishmasligi.

XALQARO TAJRIBA: SAMARALI MODELLAR

Xalqaro tajriba namunalaridan ba'zilari

A) AQSh - FEMA (Federal Emergency Management Agency)

- FEMA AQShning favqulodda vaziyatlarga tayyorlik va javob berish organidir.
- U milliy logistika markazlari orqali oldindan resurslarni zaxirada saqlaydi.
- FEMA, shtatlar va xususiy sektor bilan hamkorlikda real vaqtda axborot tizimlari yordamida moddiy-texnik ta'minotni boshqaradi.

• "Pre-positioning" - resurslarni xavfli hududlarga oldindan joylashtirish amaliyoti keng qo'llaniladi.

B) Yaponiya - tabiiy ofatlarga qarshi ilg'or logistika modeli

• Yaponiya zilzilalar va sunamilar tahdidi yuqori bo'lgan mamlakat sifatida kuchli favqulodda logistika tizimini ishlab chiqqan.

- Har bir prefekturada favqulodda vaziyat zaxira omborlari mavjud.
- Zamonaviy texnologiyalar, dronlar va sun'iy intellekt yordamida real vaqtda taqsimot tizimi tashkil etiladi.

C) BMT (OCHA va WFP orqali)

• BMTning Gumanitar masalalarni muvofiqlashtirish boshqarmasi (OCHA) va Butunjahon oziq-ovqat dasturi (WFP) dunyo bo'ylab katta favqulodda yordam operatsiyalarini amalga oshiradi.

- Logistics Cluster - turli davlat va NNTlar o'rtasidagi hamkorlik platformasi.
- Tezkor harakat qilish uchun mobil omborlar, safarlanuvchi logistika guruhlar va uyg'unlashtirilgan monitoring tizimlari qo'llaniladi.

D) Germaniya - THW (Texnik yordam agentligi)

• THW Germaniyaning yarim harbiy favqulodda texnik yordam tashkiloti bo'lib, 80 mingdan ortiq ko'ngillilarni birlashtiradi.

- THW butun Yevropa va boshqa mintaqalarda ham xalqaro gumanitar yordam ko'rsatishda ishtirok etadi.

- Mobil energiya tizimlari, suv tozalash qurilmalari va portativ aloqa tizimlari orqali moddiy-texnik yordam ko'rsatadi.

Asosiy xulosalar va o'rganiladigan jihatlar

- Oldindan tayyorlik: Resurslarni strategik joylarda zaxirada saqlash.

- Ko'p tomonlama hamkorlik: Davlat, xususiy sektor va xalqaro tashkilotlar o'rtasida muvofiqlashtirilgan harakat.

- Texnologik yechimlar: Sun'iy intellekt, geoinformatsion tizimlar va real vaqtli monitoring.

- Mobil infratuzilma: Portativ omborlar, dronlar va mobil sog'liqni saqlash punktlari.

Xalqaro standartlar va yondashuvlar

Sendai Riskni kamaytirish Ramkasi (2015-2030)

BMT tomonidan qabul qilingan bu foydalanilgan hujjat to'rt ustunga asoslangan:

1. Xavfni anglash;

2. Risk boshqaruvni kuchaytirish;

3. Qarshilikni oshirishga sarmoya kiritish;

4. Favqulodda holatlarda tayyorlik va "Building Back Better" printsipli asosida tiklanish tartibi.

ISO 28000 Standarti

U global yetkazib berish zanjirlarida xavfsizlik, xavf bahosi va chidamlilikni boshqarish uchun zarur talablarni belgilaydi. ISO 28000:2022 versiyasi ayniqsa, favqulodda vaziyatlarda logistika tizimlarining ishonchliligini oshirishga mo'ljallangan.

EDXL standartlari (Emergency Data Exchange Language)

OASIS tomonidan ishlab chiqilgan EDXL platformalari favqulodda resurslar va axborotlar almashinuvi uchun real-vaqt XML xabar almashuvlarini ta'minlaydi. Bu, turli tashkilotlar va hukumat bo'limlari o'rtasida tezkor va aniq hamkorlikni kafolatlaydi.

Milliy tizimlar va tajribalar

AQSh - NIMS va Universal Logistics Standard

- NIMS (National Incident Management System) tizimi turli darajali idoralar, nodavlat tashkilotlar va xususiy sektor o'rtasida integratsiyalashgan javobni ta'minlaydi.

- Universal Logistics Standard - NY-NJ-CT-PA hamkorlik asosida ishlab chiqilgan va quyidagilarni o'z ichiga oladi: resurslar boshqaruvi, harakat nazorati, tarqatish markazlari, logistika jamoalari va jamoatchilik uchun tarqatish nuqtalari. Bu modellarning har biri logistikani standartlashtirishda yordam beradi.

Yangi Zelandiya - CIMS

CIMS (Co-ordinated Incident Management System) bu yerdagi barcha agentliklar uchun yagona terminologiya va tarmoqqa asoslangan boshqaruvni ta'minlaydi. Har bir agentlikda logistika menejeri roli aniq belgilanadi, hatto bitta xodim ham vazifalarni bo'lishi mumkin. Tizim 2014 yilda 2010-11-yillardagi favqulodda holatlardan so'ng keng qayta ko'rikdan o'tgan.

Logistika va texnologiya yondashuvlari

Moslashuvchan va moslashuvchan tizim. Humanitarian supply chain ticaratga asoslangan oddiy tizimlardan farqli o'laroq, juda yuqori darajada moslashuvchan va cho'ziluvchan bo'lishi lozim. Favqulodda holatlar rejalashtirilgan ssenariylarni tezda o'zgartirishni talab qiladi.

Texnologiyalar va sun'iy intellekt

- GIS (geoinformatsion tizimlar) va GPS logistikani kuzatish va xarita asosida yo'l rejalashtirishda muhim rol o'ynaydi.
- Dronlar va avtonom transport vositalari infrastrukturasini buzilgan hududlarga yetkazib berishda katta yordam ko'rsatadi.
- AI yordamida prognozlash - talabni oldindan baholash, zahiralarining muddati va ehtiyojlarga mos jami resursni taqsimlashda ishlatadi.

Optimallashtirish va matematik modellash

Bir nechta tadqiqotlar, jumladan Afshar va Haghani modeli logistika tarmog'i, omborlar joylashuvi, transport marshrutlari va cheklovlarni nazarda tutib rejalashtirish imkonini beradi. Bu tizim operatsion samaradorlikni oshirishga qaratilgan. Akademik tahlillar esa 2019-2024 yillar oralig'ida mashina o'rganish, simulatsiya va optimizatsiya yechimlarini birlashtirgan yondashuvlarni ko'rib chiqadi.

Amaliy strategiyalar va zarur komponentlar

- Birinchi navbatda odamlarni tayyorlash va treninglar muhim ahamiyatga ega. Bular orqali koordinatsiya va logistika jarayonlari yaxshi o'zlashtiriladi.
- Jamoaviy mashqlar, role-playlar va multi-agentlik treninglari haqiqiy sharoitlar uchun zarur -logistlarni tayyorlashga xizmat qiladi.

Hamkorlik - davlat-xususiy sektor

Xususiy transport va ombor kompaniyalari bilan tie-ups orqali tezkor resurs jalb etish. Bunday usullar resurs yetkazib berish va tarqatishni sezilarli darajada samarali qiladi.

Baholash va takomillashtirish

- Amalga oshgan operatsiyalardan keyin natijalarni baholash, feedback olish va strategiyalarni yangilash ahamiyatlidir.
- Tizimlarda moslashish va o'zgaruvchanlikka tayyor bo'lish - barqarorlik uchun asosiy printsiplarni hisoblanadi.

TAKOMILLASHTIRISH BO'YICHA TAKLIFLAR

Zamonaviy davrda favqulodda vaziyatlarning soni va miqyosi ortib bormoqda. Tabiiy ofatlar, texnogen avariylar, pandemiyalar, harbiy tahdidlar va boshqa xavfli hodisalar insoniyat uchun jiddiy muammolar tug'dirmoqda. Bu sharoitda insonlarni himoya qilish, infratuzilmani tiklash va jamiyat barqarorligini saqlash uchun eng muhim omillardan biri - bu moddiy-texnik ta'minot tizimidir.

Moddiy-texnik ta'minotni takomillashtirish - bu resurslar harakatini optimallashtirish, texnologik innovatsiyalarni joriy qilish, zaxiralarni to'g'ri boshqarish va turli sohalar o'rtasida uzviy hamkorlikni yo'lga qo'yishni anglatadi.

Moddiy-texnik ta'minotning mazmuni va ahamiyati

Moddiy-texnik ta'minot (MTT) tushunchasi

Favqulodda vaziyatlarda MTT - bu:

- Texnik vositalar (qutqaruv texnikasi, transport, aloqa vositalari),
- Moddiy resurslar (ovqat, suv, dori-darmon, kiyim-kechak),
- Infratuzilmaviy imkoniyatlar (omborlar, generatorlar, evakuatsiya punktlari),
- Logistika tizimi (yetkazib berish yo'llari, resurs taqsimoti),
- Axborot boshqaruvi (ma'lumotlarni yig'ish, monitoring, prognoz).

MTT ning asosiy vazifalari:

- Zarur resurslarni favqulodda zonaga yetkazib berish;
- Evakuatsiya qilingan aholini ta'minlash;
- Qutqaruv, tiklash va sanitariya-tibbiy ishlarni qo'llab-quvvatlash;
- Aloqa vositalari orqali boshqaruvni ta'minlash.

Amaldagi tizimdagi muammolar

Tizimli kamchiliklar:

- Zaxiralar taqsimotidagi nomutanosiblik (ayniqsa chekka hududlarda);
- Logistika infratuzilmasining yetarli emasligi;
- Texnik jihozlarning eskirganligi;
- Resurslar harakatini nazorat qilish tizimlarining zaifligi;
- Idoralararo muvofiqlashtirishning sustligi;
- Raqamli boshqaruv mexanizmlarining yo'qligi yoki samarasiz ishlashi.

O'zbekistondagi holat (tahliliy yondashuv):

- Mahalliy zaxiralarning mavjudligi, ammo real vaqt monitoringi yo'q;
- Davlat resurslariga tayanish darajasi yuqori, xususiy sektor ishtiroki past;
- Maktablar, kasalxonalar, muhim infratuzilma MTT rejalariga to'liq

integratsiyalashmagan;

• Har yili o'tkaziladigan favqulodda mashg'ulotlarda logistika yetarlicha sinovdan o'tmaydi.

Moddiy-texnik ta'minotni takomillashtirish yo'nalishlari

Hududiy logistika markazlarini tashkil etish

- Har bir viloyat, tuman darajasida zamonaviy omborlar;

- Maxsus texnika va yoqilg'i zaxiralari;
- Yaqin sharoitda foydalanish uchun tezkor evakuatsiya to'plamlari (mobil konteynerlar, mini-klinikalar).

Axborot texnologiyalarini joriy etish

• Raqamli boshqaruv platformalari: resurslarni hisoblash, joylashuvni aniqlash, harakatni kuzatish;

- Mobil ilovalar: aholini xabardor qilish, murojaat qabul qilish;
- GPS va GIS tizimlari: texnika va xodimlar joylashuvini boshqarish.

MTTda xususiy sektor va nodavlat tashkilotlar ishtirokini kengaytirish

• Gumanitar tashkilotlar, OAV, volontyorlar, xususiy logistika firmalari bilan shartnomalar;

- Strategik hamkorlik rejalarini ishlab chiqish;
- Xususiy kompaniyalarning zahiralarini muvofiqlashtirish.

Zaxiralash tizimini optimallashtirish

- Mavjud resurslarning avtomatlashtirilgan hisobini yuritish;
- Minimal va maksimal zaxira ko'rsatkichlarini aniqlash;
- Teskari logistika (ishlatilmay qolgan resurslarni qayta ishlatish) tamoyillarini joriy qilish.

Kadrlar salohiyatini oshirish

- Logistika, texnik xizmat va boshqaruv yo'nalishida mutaxassislar tayyorlash;
- Har yili kompleks mashg'ulotlar va simulyatsiyalar o'tkazish;
- Xalqaro kurslar va tajriba almashinuv dasturlarini joriy qilish.

Moliyaviy mexanizmlarni takomillashtirish

- Favqulodda zahira fondlarini yaratish;
- Favqulodda holatlarda xususiy sektorni rag'batlantirish uchun soliq imtiyozlari;
- Sug'urta tizimlarini rivojlantirish (infratuzilma va resurslar uchun).

Xalqaro tajriba asosida takliflar

AQSH (FEMA):

- Real vaqtli boshqaruv tizimi;
- Har bir shtatda favqulodda ta'minot markazlari mavjud;
- Har chorakda mashg'ulotlar va sinovlar.

Germaniya:

- Qutqaruv xizmatlari bilan birga logistika bo'linmalari harakat qiladi;
- Aholiga o'zini-o'zi ta'minlash bo'yicha tavsiyalar beriladi.

Yaponiya:

- Yuqori texnologik echimlar (dron, AI, mobil stansiyalar);
- Har bir oilada favqulodda to'plam (emergency kit) mavjudligi qonun bilan belgilangan.

Asosiy tavsiyalar:

1. Hududiy va markaziy logistika infratuzilmasini yangilash.
2. Raqamli boshqaruv va monitoring tizimlarini yaratish.
3. Ko‘p sektorli hamkorlik (davlat, xususiy, nodavlat).
4. MTT sohasida kadrlar salohiyatini oshirish.
5. Har bir hudud uchun individual xavfsizlik va zahiralar rejalarini ishlab chiqish.

XULOSA

Favqulodda vaziyatlarda moddiy-texnik ta‘minotni takomillashtirish - bu faqat resurslar bilan ta‘minlash emas, balki butun boshqaruv tizimining tezkor, samarali va uzluksiz ishlashini ta‘minlash demakdir.

Favqulodda vaziyatlarda moddiy-texnik ta‘minot - bu davlat xavfsizligi, jamiyat barqarorligi va inson hayotining kafolati hisoblanadi. Uning samarali tashkil etilishi favqulodda holatlarning oqibatlarini kamaytiradi va tezkor tiklash ishlarini ta‘minlaydi. Shu bois, har bir davlat va jamiyat ushbu tizimni uzluksiz rivojlantirib borishi lozim.

Favqulodda vaziyatlarda moddiy-texnik ta‘minot tizimi nafaqat davlat tuzilmalarining, balki butun jamiyatning xavfsizligini ta‘minlashda muhim o‘rin tutadi. Mavjud tizimni zamonaviy logistika, raqamli texnologiyalar va xalqaro tajriba asosida takomillashtirish orqali, O‘zbekistonni har qanday favqulodda vaziyatga tayyor holga keltirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi “Favqulodda vaziyatlar to‘g‘risida”gi Qonuni, 1999.
2. FEMA Emergency Management Guide, 2023.
3. BMT Gumanitar logistikasi bo‘yicha hisobotlar, 2022.
4. Xudoyberganov T. “Favqulodda holatlarda logistika va boshqaruv”, Toshkent, 2021.
5. Yaponiya Favqulodda holatlar agentligi (2022 yillik hisobot).